

การจัดการเรียนรู้แบบอภิปรายประเด็นการเมืองร่วมสมัยเพื่อพัฒนาทักษะความเป็นพลเมืองของ
นักศึกษาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

Discussion-Based Learning on Contemporary Political Issues
to Enhance Citizenship Skills of Social Studies Students

ศิริขวัญ บุญธรรม (Sirikhwan Buntham) Email: sirikhwan@vru.ac.th ^{1*}

สมทรง บรรจงธิดิตานต์ (Somsong Banjongthitithan) Email: somsong.ban@vru.ac.th ²

^{1,2}อาจารย์สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
(Lecturer, Social Studies Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Valaya Alongkorn Rajabhat University under
the Royal Patronage)

*Corresponding Author. E-mail: sirikhwan@vru.ac.th

(Received: 25 December 2025; Revised: 25 May 2026; Accepted: 20 June 2026)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษากระบวนการจัดการเรียนรู้แบบอภิปรายประเด็นการเมืองร่วมสมัย และ (2) วิเคราะห์การพัฒนาทักษะความเป็นพลเมืองของนักศึกษาสังคมศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ ภายหลังการจัดการเรียนรู้แบบอภิปรายประเด็นการเมืองร่วมสมัย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษา กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ นักศึกษาสังคมศึกษาชั้นปีที่ 1 จำนวน 22 คน ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาการเมืองการปกครองไทย ภาคการศึกษาที่ 1/2567 เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย การสังเกตแบบมีส่วนร่วม คำถามปลายเปิด แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และบันทึกสะท้อนคิด วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและการวิเคราะห์แก่นสาระ

ผลการวิจัยพบว่า 1) กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบอภิปรายประเด็นการเมืองร่วมสมัย มุ่งเน้นการสร้างพื้นที่ปลอดภัยในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การใช้ประเด็นการเมืองร่วมสมัยเป็นฐานในการอภิปราย และการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเชื่อมโยงประสบการณ์กับสถานการณ์ทางสังคมและการเมืองจริงผ่านกิจกรรมอภิปราย 6 หัวข้อหลัก 2) การพัฒนาทักษะความเป็นพลเมืองของผู้เรียน พบพัฒนาการสำคัญ 4 มิติ ได้แก่ (1) ผู้เรียนมีความสนใจและตื่นตัวต่อประเด็นทางการเมืองมากขึ้น (2) ผู้เรียนกล้าแสดงความคิดเห็นและเคารพความแตกต่างทางความคิด (3) ผู้เรียนมีพัฒนาการด้านการคิดวิเคราะห์ การตรวจสอบข้อมูล และการสื่อสารเชิงเหตุผล และ (4) ผู้เรียนตระหนักถึงบทบาท สิทธิ และหน้าที่ของตนเองในฐานะพลเมือง พร้อมทั้งสามารถประยุกต์ใช้แนวคิดจากการอภิปรายสู่บริบทชีวิตประจำวัน

คำสำคัญ : การอภิปราย ; ประเด็นการเมืองร่วมสมัย ; ทักษะความเป็นพลเมือง ; การเรียนรู้สังคมศึกษา

Abstract

The purposes of this study were: (1) to examine the learning management process based on discussions of contemporary political issues; and (2) to analyze the development of citizenship skills among first-year social studies students at Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage, following the implementation of this discussion-based learning process. This research employed a qualitative case study design. The key informants consisted of 22 first-year social studies students enrolled in the Thai Politics and Government course during the first

semester of the 2024 academic year. The research instruments included participant observation, open-ended questions, semi-structured interviews, and student reflective journals. Data were analyzed using content analysis and thematic analysis.

The research findings revealed that: 1) The learning management process based on discussions of contemporary political issues focused on creating a safe space for exchanging perspectives, utilizing contemporary political issues as a foundation for discussion, and providing opportunities for learners to connect their experiences with real-world social and political situations through six main discussion topics. 2) The development of learners' citizenship skills showed significant progress in four dimensions: (1) learners demonstrated increased interest and awareness of political issues; (2) learners become more confident in expressing their opinions and respecting diverse viewpoints; (3) learners exhibited development in critical thinking, information evaluation, and reasoned communication; and (4) learners developed a greater awareness of their roles, rights, and duties as citizens, while being able to apply the concepts from the discussions to their everyday contexts.

Keywords : Discussion ; Contemporary political issues ; Citizenship skills ; Social studies education

บทนำ

ในบริบทการศึกษาในปัจจุบัน การพัฒนาผู้เรียนให้เป็น “พลเมืองที่มีคุณภาพ” ถือเป็นเป้าหมายสำคัญของการจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสาขาสังคมศึกษา ซึ่งมุ่งสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้างทางสังคม ระบบการเมือง วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับโลก (พิชาติ แก้วพวง, 2563) การเรียนรู้ในสาขานี้มิได้มุ่งเพียงให้ผู้เรียนมีความรู้ด้านประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และรัฐศาสตร์เท่านั้น หากยังให้ความสำคัญกับการบ่มเพาะความรับผิดชอบต่อสังคม จิตสำนึกสาธารณะ และการมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ในฐานะสมาชิกของสังคมประชาธิปไตย

การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยจึงมิได้จำกัดอยู่เพียงการรับรู้สิทธิและหน้าที่ของตนเอง หากแต่จำเป็นต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ และมีส่วนร่วมทางสังคมและการเมืองอย่างมีเหตุผล ซึ่งการศึกษานับเป็นกลไกสำคัญในการสร้างพลเมืองที่มีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน (อภิวัฒน์ พุทธจร และนนธวัฒน์ มินิล, 2568)

การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ได้รับการยอมรับว่าเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมทักษะที่จำเป็นสำหรับพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย อาทิ การคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) การสื่อสารอย่างมีเหตุผล (reasoned communication) และการมีส่วนร่วมทางสังคมและการเมือง (Civic Engagement) (Bonwell & Eison, 1991) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการเรียนรู้ผ่าน “การอภิปรายประเด็นการเมืองร่วมสมัย” ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนฝึกการแสดงความคิดเห็นบนฐานข้อมูล การรับฟังความคิดเห็นที่หลากหลายอย่างเคารพ และการวิเคราะห์ปัญหาสาธารณะในบริบทที่มีความซับซ้อน แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและทำงานร่วมกันยังช่วยส่งเสริมความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย โดยเฉพาะด้านการตระหนักรู้บทบาท หน้าที่ และการเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง (กนกวรรณ นาวา และชรินทร์ มั่งคั่ง, 2566)

อย่างไรก็ตาม ระบบการศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศไทยยังคงพึ่งพาวิธีการสอนแบบบรรยาย (Lecture-based Learning) เป็นแนวทางหลัก ส่งผลให้นักศึกษาจำนวนมากไม่ได้รับการส่งเสริมทักษะที่สำคัญต่อ

การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ การอภิปรายเชิงสร้างสรรค์ และความมั่นใจในการแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะ อีกทั้งผู้เรียนยังมีโอกาสจำกัดในการฝึกใช้เหตุผลเชิงหลักฐาน (Evidence-based Reasoning) ในการวิเคราะห์และตัดสินใจ ส่งผลให้สมรรถนะด้านการคิดขั้นสูงไม่พัฒนาในระดับที่ควรจะเป็น สอดคล้องกับข้อค้นพบของจุฑามาศ โหยงไทย (2561) ที่ชี้ว่าผู้เรียนไทยยังมีความจำเป็นต้องได้รับการพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สนับสนุนทักษะการคิดขั้นสูงให้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่

ในงานวิจัยนี้ “ทักษะความเป็นพลเมือง” (Citizenship Skills) ถูกทำความเข้าใจในฐานะชุดสมรรถนะที่ประกอบด้วยความรู้ ทักษะ และเจตคติที่เอื้อต่อการดำรงตนเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย โดยเชื่อมโยงกับกรอบแนวคิดสำคัญ ได้แก่ กรอบ Civic Competence ของ Westheimer and Kahne (2004) ซึ่งเน้นการพัฒนาพลเมืองในมิติความรับผิดชอบส่วนบุคคล การมีส่วนร่วม และการใส่ใจความยุติธรรมทางสังคม ร่วมกับแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Bonwell & Eison, 1991) และการเรียนรู้เชิงประชาธิปไตยผ่านการสนทนาในชั้นเรียน (Brookfield & Preskill, 2005) ที่ชี้ว่าการอภิปรายอย่างมีโครงสร้างและอยู่ในบรรยากาศที่ปลอดภัยสามารถยกระดับการคิดเชิงวิพากษ์ การใช้เหตุผลเชิงหลักฐาน การรับฟังอย่างเคารพ และการสื่อสารอย่างรับผิดชอบได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ แนวคิดดังกล่าวยังสอดคล้องกับกรอบสมรรถนะโลก (Global Competence) ขององค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organization for Economic Co-operation and Development [OECD], 2018) ซึ่งระบุว่าพลเมืองยุคใหม่จำเป็นต้องมีความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นร่วมสมัยจากหลายมุมมอง และสื่อสารเพื่ออยู่ร่วมกับความแตกต่างได้อย่างสันติ

จากการสังเกตการเรียนการสอนของนักศึกษาสังคมศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ พบว่า แม้นักศึกษาจะมีความสนใจต่อประเด็นการเมืองร่วมสมัยในระดับหนึ่ง แต่ยังขาดทักษะการสื่อสาร การใช้เหตุผล และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างเป็นระบบ งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาการจัดการเรียนรู้แบบอภิปรายประเด็นการเมืองร่วมสมัยเพื่อพัฒนาทักษะความเป็นพลเมือง โดยเฉพาะด้านการคิดวิเคราะห์ การสื่อสารเชิงเหตุผล และการมีส่วนร่วมเชิงสร้างสรรค์ เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนเติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพและพร้อมมีบทบาทในสังคมประชาธิปไตย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการจัดการเรียนรู้แบบอภิปรายประเด็นการเมืองร่วมสมัยของนักศึกษาสังคมศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
2. เพื่อวิเคราะห์การพัฒนาทักษะความเป็นพลเมืองของนักศึกษาสังคมศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ภายหลังการจัดการเรียนรู้แบบอภิปรายประเด็นการเมืองร่วมสมัย

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงกรณีศึกษา (Case Study Research) เพื่อมุ่งทำความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาการทักษะความเป็นพลเมืองของนักศึกษาผ่านกิจกรรมการอภิปรายประเด็นการเมืองร่วมสมัยในบริบทชั้นเรียนจริง

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ นักศึกษาสาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ นักศึกษาสังคมศึกษาชั้นปีที่ 1 จำนวน 22 คน ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาการเมืองการปกครองไทย ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2567 และเข้าร่วมกิจกรรมอภิปรายครบทุกครั้ง โดยคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ตามเกณฑ์การคัดเลือก ได้แก่ เป็นนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาดังกล่าว เข้าร่วมกิจกรรมการอภิปรายอย่างต่อเนื่อง และยินยอมให้ข้อมูลเพื่อการวิจัย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1) แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation Form) ใช้บันทึกพฤติกรรมการณ์มีส่วนร่วม การแสดงออก การรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง และกระบวนการใช้เหตุผลของนักศึกษาในชั้นเรียน โดยผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นผู้สอนและผู้สังเกตการณ์

2) แบบคำถามปลายเปิด (Open-ended Question Form) ใช้เพื่อให้ผู้เรียนเขียนสะท้อนมุมมอง ประสบการณ์ ความรู้สึก และการเปลี่ยนแปลงของตนเองต่อกิจกรรมการอภิปรายอย่างอิสระ

3) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview Form) ใช้เจาะลึกทัศนคติ ประสบการณ์ การมีส่วนร่วม และพัฒนาการทางความคิดของนักศึกษารายบุคคล

4) แบบบันทึกสะท้อนคิด (Reflective Journal Form) ใช้เพื่อให้นักศึกษาเขียนสะท้อนการเรียนรู้หลังจบกิจกรรมอภิปรายในแต่ละสัปดาห์ โดยเน้นประเด็นการคิดวิเคราะห์ การสื่อสารเชิงเหตุผล และการตระหนักรู้บทบาทพลเมือง

เครื่องมือวิจัยได้รับการตรวจสอบความเหมาะสมด้านเนื้อหา ภาษา และความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ การวิจัยโดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านสังคมศึกษาและวิจัยเชิงคุณภาพ จำนวน 3 ท่าน ก่อนนำไปปรับปรุงและใช้เก็บข้อมูลจริง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้และโครงสร้างกิจกรรมอภิปราย 6 หัวข้อหลัก ได้แก่ (1) ระบบการเมืองการปกครองไทย (2) ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสังคม (3) เหตุการณ์ทางการเมืองที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสังคม (4) สิทธิและหน้าที่พลเมือง (5) การปฏิรูปการเมือง และ (6) อนาคตและอุปสรรคของการเมืองไทย

2) จัดกิจกรรมอภิปรายสัปดาห์ละ 1 ครั้ง รวม 6 ครั้ง (ครั้งละ 60 นาที) โดยเน้นพื้นที่ปลอดภัยในการแสดงความคิดเห็น

3) เก็บข้อมูลผ่านการสังเกต คำถามปลายเปิด และบันทึกสะท้อนคิดอย่างต่อเนื่องควบคู่ไปกับการจัดกิจกรรม พร้อมทั้งดำเนินการสัมภาษณ์หลังจบกระบวนการทั้งหมด

4) ตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูลและจัดระบบข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ร่วมกับการวิเคราะห์แก่นสาระ (Thematic Analysis) ตามแนวทางของ Braun and Clarke (2006) เพื่อสังเคราะห์ประเด็นสำคัญที่สะท้อนกระบวนการจัดการเรียนรู้และพัฒนาการด้านทักษะความเป็นพลเมืองของผู้เรียน โดยมีขั้นตอนดังนี้

1) ทำความคุ้นเคยกับข้อมูล (Data Familiarization) ผ่านการอ่านทวนบันทึกและถอดบทสัมภาษณ์

2) การให้รหัสข้อมูล (Coding) ทั้งในลักษณะที่สอดคล้องกับกรอบแนวคิดทฤษฎีและรหัสที่เกิดขึ้นใหม่จากข้อมูลจริง

3) การสร้างธีม (Generating Themes) โดยการจัดหมวดหมู่รหัสที่มีความหมายเกี่ยวเนื่องกัน

4) การตรวจสอบและนิยามธีม (Reviewing and Defining Themes) เพื่อสรุปมิติต่าง ๆ ของพัฒนาการทักษะความเป็นพลเมือง พร้อมคัดเลือกข้อความคำพูด (Quotes) ของนักศึกษามาเป็นหลักฐานประกอบการนำเสนอ

5. การตรวจสอบคุณภาพของข้อมูล

1) การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยนำแบบสังเกต แบบคำถามปลายเปิด แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และแบบบันทึกสะท้อนคิด เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา และการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ความครอบคลุมของประเด็นคำถาม ความเหมาะสม

ของภาษา และความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย จากนั้นปรับปรุงเครื่องมือตามข้อเสนอแนะก่อนนำไปใช้ เก็บข้อมูลจริง

2) การทดลองใช้แนวคำถามและแนวการสังเกตเบื้องต้น ผู้วิจัยตรวจสอบความชัดเจนของคำถาม ลำดับคำถาม และความสามารถในการกระตุ้นให้ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนประสบการณ์จริง เพื่อให้เครื่องมือสามารถเก็บข้อมูลเชิงลึกได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของผู้เรียน

3) การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) เปรียบเทียบข้อมูลจากแหล่งข้อมูลและวิธีการที่ต่างกัน ได้แก่ การสังเกต แบบคำถามปลายเปิด แบบสัมภาษณ์ และบันทึกสะท้อนคิด

4) การตรวจสอบโดยผู้ให้ข้อมูล (Member Checking) นำผลสรุปเบื้องต้นให้นักศึกษาทบทวนเพื่อยืนยันว่าตรงกับสิ่งที่ต้องการสื่อสาร

5) การตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Debriefing) ขอคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนสังคมศึกษาและวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อตรวจสอบความสมเหตุสมผลของการตีความข้อมูล

6) การเก็บร่องรอยการวิจัย (Audit Trail) จัดเก็บบันทึกการวิจัยทุกขั้นตอนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้สามารถตรวจสอบย้อนกลับได้

จริยธรรมการวิจัย

ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัยและขอความยินยอมโดยสมัครใจ รับรองการไม่เปิดเผยตัวตนด้วยการใช้รหัสแทนชื่อ (นศ.01-นศ.22) และเปิดโอกาสให้ถอนตัวได้ทุกเมื่อโดยไม่กระทบผลการเรียน

ผลการวิจัย

จากการศึกษากระบวนการจัดการเรียนรู้แบบอภิปรายประเด็นการเมืองร่วมสมัย พบว่าองค์ประกอบสำคัญที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนประกอบด้วย 4 ขั้นตอนหลัก คือ (1) การเตรียมข้อมูลล่วงหน้า (2) การอภิปรายกลุ่มย่อยก่อนแลกเปลี่ยนทั้งชั้นเรียน (3) การกำกับกติกาเพื่อสร้างพื้นที่ปลอดภัย และ (4) การสะท้อนคิดหลังการอภิปราย ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่เอื้อต่อการเกิดพัฒนาการด้านทักษะความเป็นพลเมืองของผู้เรียน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์พัฒนาการทักษะความเป็นพลเมืองของนักศึกษาออกเป็น 4 ประเด็นแก่นสาระ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สรุปประเด็นแก่นสาระผลการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะความเป็นพลเมืองผ่านการอภิปรายประเด็นการเมืองร่วมสมัย

ประเด็นแก่นสาระหลัก	สาระสำคัญของประเด็นแก่นสาระ (Theme Description)	ทักษะความเป็นพลเมืองที่สะท้อน
ประเด็นแก่นสาระที่ 1 การเมืองกลายเป็นเรื่องใกล้ตัว และน่าติดตามมากขึ้น	ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงประเด็นทาง การเมืองกับชีวิตประจำวัน เห็น ผลกระทบของนโยบายสาธารณะต่อ โอกาสและคุณภาพชีวิตของตนเอง ส่งผลให้เกิดความสนใจและติดตาม ข่าวสารทางการเมืองมากขึ้น	ความตระหนักทางพลเมือง (Civic Awareness), ความสนใจต่อประเด็น สาธารณะ, แรงจูงใจในการมีส่วนร่วม
ประเด็นแก่นสาระที่ 2 ห้องเรียนในฐานะพื้นที่	ห้องเรียนเป็นพื้นที่ปลอดภัยที่เอื้อต่อ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ผู้เรียน กล้าแสดงออก เคารพความเห็นที่	การสื่อสารแบบประชาธิปไตย,

ประเด็นแกนสาระหลัก	สาระสำคัญของประเด็นแกนสาระ (Theme Description)	ทักษะความเป็นพลเมืองที่สะท้อน
ปลอดภัยในการแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นทางการเมือง	แตกต่าง และลดความกังวลต่อการ ถูกโจมตีเชิงอารมณ์	การเคารพความหลากหลายทาง ความคิด (Respect for Pluralism), มารยาทและจริยธรรมการสนทนา
ประเด็นแกนสาระที่ 3 พัฒนาการด้านการคิดวิเคราะห์ และการสื่อสารเชิงเหตุผล	ผู้เรียนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้ สื่อสารจากการใช้ความรู้สึกมาเป็น การใช้เหตุผลเชิงหลักฐาน มีการ ตรวจสอบข้อมูลจากหลายแหล่งก่อน ตัดสินใจ	การคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking), การใช้เหตุผลเชิง หลักฐาน (Evidence-based Reasoning), การรู้เท่าทันข้อมูลและ สื่อ
ประเด็นแกนสาระที่ 4 การ ตระหนักรู้บทบาทพลเมืองและ การนำไปใช้ในชีวิตจริง	ผู้เรียนเห็นความสำคัญของการมีส่วน ร่วมทางการเมือง และสามารถนำ ทักษะการสื่อสารไปใช้สร้างบท สนทนาเชิงสร้างสรรค์ในครอบครัว และสังคม	ความรับผิดชอบพลเมือง (Civic Responsibility), การมีส่วนร่วมทาง พลเมือง (Civic Engagement), พลเมืองแบบมีส่วนร่วมและมุ่งความ ยุติธรรม

ประเด็นแกนสาระที่ 1 การเมืองกลายเป็นเรื่องใกล้ตัวและน่าติดตามมากขึ้น

ผลการวิจัยพบว่า ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม นักศึกษาบางส่วนสะท้อนว่าตนเองไม่ค่อยสนใจการเมือง หรือมองว่าการเมืองเป็นเรื่องไกลตัว แต่หลังจากมีโอกาสร่วมอภิปรายในชั้นเรียน พบว่าทัศนคติและระดับความสนใจทางการเมืองของผู้เรียนเปลี่ยนแปลงไปในทางเพิ่มขึ้น ผู้เรียนเริ่มมองเห็นความเชื่อมโยงระหว่างประเด็นการเมืองกับชีวิตประจำวันของตนเอง

นักศึกษาคนหนึ่งกล่าวว่า “เมื่อก่อนรู้สึกว่าการเมืองเป็นเรื่องของผู้ใหญ่ แต่พอได้เรียนแล้วเห็นว่ามันเกี่ยวกับค่าใช้จ่าย การทำงานในอนาคต แล้วก็สิทธิของเราเอง เลยเริ่มสนใจอ่านข่าวการเมืองมากขึ้น” (นศ.05)

อีกคนหนึ่งกล่าวถึงการเปลี่ยนพฤติกรรมการติดตามข่าวว่า “เมื่อก่อนเห็นข่าวการเมืองก็เลื่อนผ่าน แต่เดี๋ยวนี้จะกดเข้าไปอ่านรายละเอียดมากขึ้น เพราะอยากรู้ที่มาที่ไป ก่อนมาแลกเปลี่ยนในห้องเรียน” (นศ.11)

นอกจากนี้ ยังมีนักศึกษาที่สะท้อนอย่างชัดเจนว่า การเรียนรู้ผ่านการอภิปรายทำให้ “มองการเมืองในฐานะพื้นที่ของพลเมือง” ไม่ใช่เพียงสนามของนักการเมือง เช่น “ก่อนหน้านี้คิดว่าการเมืองเป็นเรื่องไกลตัว แต่พอเรียนแล้วทำให้เห็นว่ามีผลกับชีวิตเราจริง ๆ เช่น การศึกษาและนโยบายต่าง ๆ” (นศ.08)

ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การอภิปรายประเด็นการเมืองร่วมสมัยมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นความตระหนักทางพลเมือง และสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนสนใจประเด็นสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตของตนเองมากขึ้น

ประเด็นแกนสาระที่ 2 ห้องเรียนในฐานะพื้นที่ปลอดภัยในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมือง

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การออกแบบกิจกรรมอภิปรายที่มีกติกาการสนทนาชัดเจน เน้นการรับฟัง เคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง และหลีกเลี่ยงการโจมตีเชิงอารมณ์ ช่วยทำให้ผู้เรียนรับรู้ว่าเป็น “พื้นที่ปลอดภัย” ในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมือง ผู้เรียนจำนวนมากระบุว่าบรรยากาศดังกล่าวแตกต่างจากการแสดงความคิดเห็นในสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งมักเต็มไปด้วยความขัดแย้งและการโจมตีส่วนบุคคล

นักศึกษาคนหนึ่งสะท้อนว่า “รู้สึกว่าการเรียนเป็นพื้นที่ที่พูดเรื่องการเมืองได้แบบไม่ต้องกลัวว่าจะมีใครมาว่าแรง ๆ เหมือนในโซเชียล เพราะอาจารย์ย้ำเรื่องการเคารพกันตลอด” (นศ.02)

อีกคนหนึ่งกล่าวถึงความแตกต่างระหว่างการสนทนาในห้องเรียนกับในโลกออนไลน์ว่า “เวลาแสดงความเห็นเรื่องการเมืองในโซเชียลจะกลัวโดนดราม่า แต่ในห้องเรียนเราได้พูด ได้ฟัง แล้วก็รู้สึกที่ตัวเองเฝ้าความเห็นต่างจากคนอื่น” (นศ.09)

ในช่วงแรกของการจัดกิจกรรม นักศึกษาบางส่วนยังรู้สึกลังเล ไม่กล้าแสดงความเห็น แต่เมื่อมีการจัดโครงสร้างการอภิปรายที่ชัดเจน กำหนดลำดับการพูด และใช้คำถามชี้นำจากผู้สอนอย่างต่อเนื่อง นักศึกษาก็เริ่มกล้าแสดงออกมากขึ้น เช่น

“ตอนแรกไม่กล้าแสดงออก แต่พอมีโครงสร้างและหัวข้อชัดเจน ก็ทำให้กล้าโต้แย้งและถามมากขึ้น” (นศ.10)

นักศึกษายังสะท้อนถึงความสำคัญของบรรยากาศว่า “ถ้าบรรยากาศดีเครียดเกินไปจะไม่กล้าแสดงความคิดเห็น” (นศ.06)

แม้จะมีนักศึกษาบางส่วนที่รู้สึกลังเลในช่วงแรก แต่จากการฝึกอภิปรายซ้ำ ๆ ร่วมกับการตั้งคำถามชี้นำของผู้สอน ทำให้ผู้เรียนหลายคนกล้าแสดงความเห็นมากขึ้น ผลดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า โครงสร้างกับบรรยากาศปลอดภัย เป็นเงื่อนไขสำคัญที่เอื้อต่อการเรียนรู้ผ่านการอภิปรายประเด็นการเมืองร่วมสมัย กระบวนการนี้ช่วยบ่มเพาะ การเคารพความหลากหลายทางความคิด (Respect for Pluralism) และมารยาทในการสนทนาเชิงประชาธิปไตย

ประเด็นแก่นสาระที่ 3 พัฒนาการด้านการคิดวิเคราะห์และการสื่อสารเชิงเหตุผล

ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีพัฒนาการด้านการคิดเชิงวิเคราะห์และการสื่อสารเชิงเหตุผลอย่างชัดเจน ผู้เรียนจำนวนมากระบุว่าตนเองเริ่ม “คิดก่อนพูด” ตรวจสอบข้อมูลจากหลายแหล่ง และใช้เหตุผลหรือหลักฐานมาสนับสนุนความคิดเห็น แทนการแสดงความคิดเห็นจากความรู้สึกเพียงอย่างเดียว

ตัวอย่างคำสะท้อนของนักศึกษา เช่น “เมื่อก่อนเวลาคุยเรื่องการเมืองจะใช้ความรู้สึกเป็นหลัก แต่พอมาเรียนแบบนี้ต้องหาข้อมูล ต้องคิดว่าที่เราพูดมีเหตุผลไหม ทำให้ระวังคำพูดและคิดเป็นระบบมากขึ้น” (นศ.07)

“เริ่มไม่เชื่อข่าวตามเพจทันทีเหมือนเมื่อก่อน จะไปดูหลายแหล่งเทียบกัน แล้วค่อยตัดสินใจว่าตัวเองเห็นด้วยกับฝ่ายไหน” (นศ.12)

ด้านการสื่อสาร นักศึกษาหลายคนระบุว่าตนเองมีความมั่นใจในการพูดต่อหน้ากลุ่มมากขึ้น สามารถอธิบายเหตุผลเรียงลำดับความคิดได้ดีขึ้น “ได้ฝึกพูดต่อหน้าห้อง แม้จะตื่นเต้นแต่ก็รู้สึกที่พูดได้ดีขึ้น เพราะต้องเตรียมประเด็นและลำดับเหตุผลให้ชัดเจนก่อนนำเสนอ” (นศ.03)

“ฝึกการฟังมากขึ้น เพราะต้องเข้าใจเหตุผลของเพื่อนก่อนจะโต้แย้ง” (นศ.15)

เมื่อพิจารณาร่วมกับบันทึกสะท้อนคิด พบว่า ผู้เรียนค่อย ๆ เคลื่อนจากการ “พูดตามความรู้สึก” ไปสู่การ “ให้เหตุผลประกอบด้วยหลักฐาน” และ “คิดเป็นระบบมากขึ้น” สะท้อนพัฒนาการด้านทักษะคิดวิเคราะห์และการสื่อสารเชิงเหตุผลอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของทักษะความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย

ประเด็นแก่นสาระที่ 4 การตระหนักรู้บทบาทพลเมืองและการนำไปใช้ในชีวิตจริง

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่านักศึกษามีการตระหนักถึงบทบาท สิทธิ และหน้าที่ของตนเองในฐานะพลเมืองเพิ่มขึ้น ผู้เรียนเริ่มมองว่าตนเองมีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ไม่ใช่เพียงผู้สังเกตการณ์การเมืองเท่านั้น แต่เป็นผู้ที่สามารถมีส่วนร่วม ติดตาม และตรวจสอบประเด็นสาธารณะได้

ตัวอย่างคำสะท้อน ได้แก่

“รู้สึกที่ตัวเองควรไปใช้สิทธิเลือกตั้งในอนาคต เลือกจากนโยบาย ไม่ใช่จากความชอบส่วนตัวอย่างเดียว เพราะที่เรียนมาทำให้เห็นว่านโยบายส่งผลต่อคนทั้งประเทศ” (นศ.18)

“เมื่อก่อนคิดว่าหน้าที่พลเมืองคือไม่ทำผิดกฎหมายแค่นั้น แต่ตอนนี้มองว่าเราต้องติดตาม ตรวจสอบ และกล้าพูดในสิ่งที่ไม่ยุติธรรมด้วย” (นศ.16)

นอกจากนี้ นักศึกษาหลายคนได้นำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ในวงสนทนานอกห้องเรียน ทั้งในครอบครัวและกับเพื่อนต่างคณะ เช่น “หลังจากเรียนแล้ว เวลาคุยเรื่องการเมืองกับที่บ้าน เราไม่ได้เถียงแบบใช้อารมณ์ แต่จะพยายามอธิบายข้อมูลที่หาเพิ่มมา ทำให้คุยกันได้มากขึ้น ถึงจะเห็นต่างกันบ้างแต่ไม่ทะเลาะเหมือนเมื่อก่อน” (นศ.04)

“คุยกับเพื่อนต่างคณะเกี่ยวกับนโยบายพรรคการเมือง แล้วเราก็อธิบายสิ่งที่เรียนมาอธิบายเพิ่ม ทำให้คุยกันแบบมีเหตุผลมากขึ้น” (นศ.20)

จากข้อมูลดังกล่าวสามารถตีความได้ว่า การสอนแบบอภิปรายประเด็นการเมืองร่วมสมัยไม่เพียงส่งผลต่อทักษะภายในชั้นเรียน แต่ยังมี “ผลสะท้อนออกนอกชั้นเรียน” สู่การปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันและความสัมพันธ์กับผู้อื่น ซึ่งสะท้อนถึงการพัฒนาศักยภาพพลเมืองที่ใส่ใจความยุติธรรมทางสังคม ตามกรอบแนวคิดของ Westheimer and Kahne (2004)

อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ สามารถนำมาอภิปรายผลตามประเด็นสำคัญและกรอบแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องได้ดังนี้

1. การเปลี่ยนผ่านจากประเด็นใกล้ตัวสู่ความตระหนักทางพลเมือง (Civic Awareness) ผลการวิจัยในประเด็นแก่นสาระที่ 1 การเมืองกลายเป็นเรื่องใกล้ตัวและน่าติดตามมากขึ้น ชี้ให้เห็นว่าการอภิปรายประเด็นการเมืองร่วมสมัยช่วยให้ผู้เรียนเชื่อมโยงนโยบายสาธารณะเข้ากับชีวิตประจำวันได้ชัดเจนขึ้น ส่งผลให้เกิดแรงจูงใจในการติดตามข่าวสาร ประเด็นนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Dewey (1916) ที่เสนอว่าการเรียนรู้ที่มีความหมายต้องตั้งอยู่บนฐานของประสบการณ์จริงและบริบททางสังคมที่ผู้เรียนเผชิญอยู่ การที่ผู้เรียนมองเห็นว่า “การเมืองเป็นพื้นที่ของทุกคน” ไม่ใช่เพียงเรื่องของผู้ใหญ่หรือนักการเมือง เป็นการก่อรูปของความตระหนักทางพลเมืองซึ่งเป็นฐานรากสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีคุณภาพในอนาคต

2. พื้นที่ปลอดภัยในชั้นเรียน เงื่อนไขสำคัญของการเรียนรู้เชิงประชาธิปไตย ในประเด็นแก่นสาระที่ 2 ห้องเรียนในฐานะพื้นที่ปลอดภัยในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมือง พบว่าห้องเรียนทำหน้าที่เป็น “พื้นที่ปลอดภัย” (Safe Space) ที่แตกต่างจากพื้นที่สื่อสังคมออนไลน์ซึ่งมักเต็มไปด้วยการโจมตีเชิงอารมณ์ บรรยากาศประชาธิปไตยในชั้นเรียนที่เน้นกติกาและการเคารพซึ่งกันและกัน สอดคล้องกับข้อเสนอของ Hess (2009) และ Harber and Marshall (2012) ที่ระบุว่า การถกเถียงในประเด็นที่อ่อนไหวหรือมีความขัดแย้งจำเป็นต้องอาศัยวัฒนธรรมการสนทนาที่เน้นการรับฟังและเคารพในความหลากหลายทางความคิด (Respect for Pluralism) เงื่อนไขดังกล่าวยังสอดคล้องกับกรอบสมรรถนะโลกขององค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD, 2018) ซึ่งมุ่งเน้นการอยู่ร่วมกับความแตกต่างได้อย่างสร้างสรรค์ในสังคมประชาธิปไตย

3. ผลการวิจัยในประเด็นแก่นสาระที่ 3 สะท้อนให้เห็นพัฒนาการด้านการคิดเชิงวิเคราะห์และการสื่อสารเชิงเหตุผลของผู้เรียน โดยผู้เรียนเริ่มตรวจสอบข้อมูลจากหลายแหล่ง และมีความระมัดระวังในการแสดงความคิดเห็นมากขึ้น พัฒนาการดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ของ Bonwell and Eison (1991) ที่เน้นให้ผู้เรียนสร้างความรู้ผ่านกระบวนการคิดขั้นสูง และแนวคิด “การอภิปรายเพื่อการเรียนรู้” ของ Brookfield and Preskill (2005) ที่ชี้ว่าการอภิปรายที่มีคุณภาพช่วยพัฒนาทักษะการฟังอย่างลึกซึ้งและการพูดอย่างมีเหตุผล การตั้งคำถามเชิงเปิดและการอภิปรายอย่างมีโครงสร้างจึงเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยกระตุ้นการคิดเชิงวิพากษ์ และเสริมสร้างการใช้เหตุผลเชิงหลักฐาน ซึ่งเป็นเกราะป้องกันสำคัญต่อปัญหาข่าวลวง (Fake News) และอคติในสังคมข้อมูลข่าวสารปัจจุบัน (วรินทร สิริพงษ์ณภัทร, 2566)

4. พลเมืองแบบมุ่งเน้นความยุติธรรมและการขยายผลสู่ชีวิตจริง ผลการวิจัยในประเด็นแก่นสาระที่ 4 แสดงให้เห็นว่าทักษะความเป็นพลเมืองมิได้หยุดอยู่เพียงในบริบทของชั้นเรียน แต่ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้

จริงในวงสนทนากับครอบครัวและสังคมใกล้เคียง เมื่อพิจารณาผ่านกรอบแนวคิดพลเมือง 3 รูปแบบของ Westheimer and Kahne (2004) พบว่าผู้เรียนมีพัฒนาการที่ก้าวข้ามจากการเป็น “พลเมืองที่รับผิดชอบตนเอง” ไปสู่การเป็น “พลเมืองที่มีส่วนร่วม” (Participatory Citizen) ผ่านการตระหนักถึงการใช้สิทธิเลือกตั้งอย่างมีเหตุผล และเริ่มแสดงลักษณะของ “พลเมืองที่มุ่งเน้นความยุติธรรมทางสังคม” (Justice-oriented Citizen) ผ่านการตั้งคำถามและตรวจสอบความไม่เป็นธรรมเชิงนโยบายในสังคม

โดยภาพรวม ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิเคราะห์ทางเลือก และมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ผ่านกระบวนการอภิปราย ช่วยเสริมสร้างคุณลักษณะของพลเมืองต้นรู้ได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างการมีส่วนร่วมของพลเมืองในระยะยาว (อภิวัฒน์ พุทธจร และนนธวัฒน์ มินิล, 2568)

จากการอภิปรายข้างต้น ผลการวิจัยมิได้สะท้อนเพียงผลลัพธ์ของการจัดการเรียนรู้แบบอภิปรายประเด็นการเมืองร่วมสมัยเท่านั้น หากยังเผยให้เห็น กลไกและเงื่อนไข ของกระบวนการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะความเป็นพลเมืองของผู้เรียนอย่างเป็นลำดับ เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้ดังกล่าวให้อยู่ในรูปของกรอบแนวคิดที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในการบริหารจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา ผู้วิจัยจึงได้พัฒนาเป็น “รูปแบบการพัฒนาทักษะความเป็นพลเมืองผ่านการอภิปรายประเด็นการเมืองร่วมสมัย” ดังนำเสนอต่อไป

แนวคิดสังเคราะห์ (รูปแบบการพัฒนาทักษะความเป็นพลเมืองผ่านการอภิปราย)

จากผลการวิจัย สามารถสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดเชิงโมเดลการพัฒนาทักษะความเป็นพลเมืองผ่านการอภิปรายประเด็นการเมืองร่วมสมัย โดยประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 4 ส่วน ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลลัพธ์ระยะสั้น และผลลัพธ์ระยะยาว ดังนี้

1. ปัจจัยนำเข้า (Inputs)

- หัวข้ออภิปรายที่ร่วมสมัยและใกล้ตัวผู้เรียน (เช่น ประเด็นสิทธิพลเมือง นโยบายการศึกษา ความเหลื่อมล้ำ)
- โครงสร้างกิจกรรมที่ชัดเจน (เช่น Structured Academic Controversy, Socratic Seminar)
- บรรยากาศปลอดภัยทางจิตใจ (Psychological Safety) และกติกาสื่อสารที่เคารพผู้อื่น

2. กระบวนการ (Process)

- การเตรียมข้อมูลและสืบค้นหลักฐานล่วงหน้า
- การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การโต้แย้ง และการถาม-ตอบในชั้นเรียน
- การใช้เหตุผลอิงกรอบ (Claim-Evidence-Reasoning) กระบวนการแลกเปลี่ยนที่ต้องประกอบด้วย ข้อกล่าวอ้าง-หลักฐาน-การเชื่อมโยงเหตุผล
- การฟังเชิงวิพากษ์ (Critical Listening) และการสะท้อนคิดรายบุคคล/รายกลุ่ม

3. ผลลัพธ์ระยะสั้น (Short-term Outputs)

- พัฒนาศักยภาพการคิดวิเคราะห์และการใช้เหตุผล
- พัฒนาศักยภาพการสื่อสาร การโต้แย้งเชิงสร้างสรรค์ และความมั่นใจในการแสดงออก
- เข้าใจสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองชัดเจนขึ้น

4. ผลลัพธ์ระยะยาว (Long-term Outcomes)

- การก่อรูปของ “พลเมืองที่มีคุณภาพ” ในระบอบประชาธิปไตย
- การมีจิตสำนึกประชาธิปไตยและความใส่ใจต่อความยุติธรรมทางสังคม
- การมีส่วนร่วมเชิงสร้างสรรค์ในการพัฒนาสังคม ทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน และสาธารณะ

รูปภาพที่ 1 รูปแบบการพัฒนาทักษะความเป็นพลเมืองผ่านการอภิปรายประเด็นการเมืองร่วมสมัย

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการจัดการเรียนรู้แบบอภิปรายประเด็นการเมืองร่วมสมัยในรายวิชาการเมืองการปกครองไทยสำหรับนักศึกษาสังคมศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ สามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

1. กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบอภิปรายประเด็นการเมืองร่วมสมัยของนักศึกษาสังคมศึกษาชั้นปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบอภิปรายประเด็นการเมืองร่วมสมัยมีองค์ประกอบสำคัญที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ได้แก่ การเลือกประเด็นการเมืองร่วมสมัยที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริงของผู้เรียน การเตรียมข้อมูลและหลักฐานก่อนการอภิปราย การจัดอภิปรายกลุ่มย่อยก่อนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในชั้นเรียน การกำหนดกติกาการสนทนาเพื่อสร้างพื้นที่ปลอดภัยทางความคิด และการสะท้อนคิดหลังการอภิปราย กระบวนการดังกล่าวทำให้ผู้เรียนมีโอกาสฝึกคิด วิเคราะห์ ใช้เหตุผล รับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง และเชื่อมโยงประเด็นทางการเมืองกับบริบททางสังคมและชีวิตประจำวันของตนเองได้อย่างเป็นรูปธรรม

2. การพัฒนาทักษะความเป็นพลเมืองของนักศึกษาสังคมศึกษาชั้นปีที่ 1 ภายหลังการจัดการเรียนรู้แบบอภิปรายประเด็นการเมืองร่วมสมัย ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนมีพัฒนาการด้านทักษะความเป็นพลเมืองใน 4 มิติสำคัญ ได้แก่ (1) ทักษะคิดทางการเมืองที่ตื่นตัวและการมองเห็นความเชื่อมโยงระหว่างการเมืองกับชีวิตประจำวัน (2) ประสบการณ์การเรียนรู้ในบรรยากาศที่ปลอดภัยทางจิตใจ ซึ่งเอื้อต่อการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างเคารพความแตกต่าง (3) ทักษะการคิดวิเคราะห์ การใช้เหตุผลเชิงหลักฐาน และการสื่อสารเชิงเหตุผล และ (4) การตระหนักรู้บทบาท สิทธิ และหน้าที่ของตนเองในฐานะพลเมือง รวมถึงการนำความรู้และทักษะที่ได้จากชั้นเรียนไปประยุกต์ใช้ในการสนทนาและการมีส่วนร่วมในชีวิตประจำวัน

ดังนั้นการจัดการเรียนรู้แบบอภิปรายประเด็นการเมืองร่วมสมัยจึงเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาที่สามารถส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในชั้นเรียน และพัฒนาทักษะความเป็นพลเมืองได้อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งในด้านความตระหนักทางการเมือง การเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง การคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล และการตระหนักรู้บทบาทของตนเองในฐานะพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. ผู้สอนรายวิชาสังคมศึกษาควรออกแบบกิจกรรมอภิปรายประเด็นการเมืองร่วมสมัยให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการเรียนรู้ โดยเริ่มจากประเด็นที่ใกล้ตัวผู้เรียน เช่น สิทธิพลเมือง นโยบายการศึกษา ความเหลื่อมล้ำ หรือเหตุการณ์ทางการเมืองที่ส่งผลต่อชีวิตประจำวัน
2. การจัดการเรียนรู้แบบอภิปรายควรกำหนดโครงสร้างกิจกรรมอย่างชัดเจน ได้แก่ การมอบหมายให้สืบค้นข้อมูลก่อนเรียน การจัดกลุ่มอภิปรายขนาดเล็ก การกำหนดบทบาทของสมาชิก การใช้กรอบการให้เหตุผลแบบข้อกล่าวอ้าง-หลักฐาน-เหตุผล และการสรุปสะท้อนคิดหลังอภิปราย เพื่อให้ผู้เรียนฝึกคิด วิเคราะห์ และสื่อสารอย่างเป็นระบบ
3. ผู้สอนควรสร้างบรรยากาศการเรียนรู้แบบพื้นที่ปลอดภัยทางจิตใจ โดยร่วมกับผู้เรียนกำหนดกติกาการสนทนา เช่น รับฟังโดยไม่ขัดจังหวะ เคารพความเห็นต่าง วิจารณ์ประเด็นไม่โจมตีบุคคล
4. ผู้สอนควรทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ โดยใช้คำถามชี้้นำ กระตุ้นการคิดเชิงวิพากษ์ ช่วยตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สะท้อนการเรียนรู้ของตนเองอย่างต่อเนื่อง
5. สถาบันผลิตครูควรส่งเสริมให้มีการบูรณาการกิจกรรมอภิปรายประเด็นร่วมสมัยในรายวิชาสังคมศึกษา เพื่อเตรียมนักศึกษาครูให้สามารถออกแบบห้องเรียนประชาธิปไตยและนำแนวทางดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาต่อไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาประเด็นการออกแบบกิจกรรมอภิปรายประเด็นการเมืองร่วมสมัยที่เหมาะสมกับผู้เรียนในระดับชั้นและสาขาวิชาที่แตกต่างกัน เพื่อพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทผู้เรียนมากยิ่งขึ้น
2. ควรวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของผู้สอนในฐานะผู้อำนวยความสะดวกต่อการสร้างพื้นที่ปลอดภัยและการพัฒนาการสื่อสารเชิงประชาธิปไตยของผู้เรียน
3. ควรศึกษาการพัฒนาตัวบ่งชี้และเกณฑ์ประเมินทักษะความเป็นพลเมืองจากการอภิปรายประเด็นร่วมสมัย เช่น การคิดเชิงวิพากษ์ การใช้เหตุผลเชิงหลักฐาน การเคารพความเห็นต่าง และการมีส่วนร่วมเชิงสร้างสรรค์
4. ควรศึกษาแนวทางการเชื่อมโยงการอภิปรายในชั้นเรียนกับการเรียนรู้จากชุมชนหรือประเด็นสาธารณะในพื้นที่ เพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองที่มีส่วนร่วมและรับผิดชอบต่อสังคมจริง

เอกสารอ้างอิง

- กนกพรรณ นาวา และชินทร์ มั่งคั่ง. (2566). การจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมืองแบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคกลุ่มสืบค้นเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/2 โรงเรียนสันกำแพง. *วารสารวิชาการสถาบันเทคโนโลยีภาคตะวันออกแห่งสุวรรณภูมิ*, 2(2), 35–48.
- จุฑามาส โหยงไทย. (2561). การพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์กับศตวรรษที่ 21. *วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 9(2), 344–356.
- พิชาติ แก้วพวง. (2563). *ศาสตร์การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา (Science of social studies learning management)*. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรินทร์ สิริพงษ์ณภัทร. (2566). การเสริมสร้างคุณลักษณะพลเมืองต้นรู้ของผู้เรียนโดยการตั้งคำถามแบบโสเครตีส. *วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 51(1), 1–13.
- อภิวัฒน์ พุทธจร และนนธวัฒน์ มินิล. (2568). พลเมืองกับบทบาทในการสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างยั่งยืน. *วารสารวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 7(2), 89–102.
- Bonwell, C. C., & Eison, J. A. (1991). *Active Learning: Creating Excitement in the Classroom (ASHE–ERIC Higher Education Report No. 1)*. George Washington University.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using Thematic Analysis in Psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Brookfield, S. D., & Preskill, S. (2005). *Discussion as a Way of Teaching: Tools and Techniques for Democratic Classrooms* (2nd ed.). Jossey-Bass.
- Dewey, J. (1916). *Democracy and Education: An Introduction to the Philosophy of Education*. The Macmillan Company. <https://www.gutenberg.org/files/852/852-h/852-h.htm>
- Hess, D. E. (2009). *Controversy in the Classroom: The Democratic Power of Discussion*. Routledge. https://services.library.wisc.edu/Education/Controversy_in_the_Classroom_Hess.pdf
- Organization for Economic Co-operation and Development. (2018). *Preparing Our Youth for an Inclusive and Sustainable World: The OECD PISA Global Competence Framework*. OECD Publishing. <https://www.oecd.org/education/Global-competence-for-an-inclusive-world.pdf>
- Ranson, S. (2017). *Education and democratic participation: The making of learning communities*. Routledge. <https://books.google.com/books?id=v8lxMqFvR7YC>
- Westheimer, J., & Kahne, J. (2004). What Kind of Citizen? The Politics of Educating for Democracy. *American Educational Research Journal*, 41(2), 237–269.